

СТАНОВИЩЕ

за придобиване на научна степен „доктор”

по професионално направление 1. 2. Педагогика (Специална педагогика)

към Факултет по науки за образованието и изкуствата,

Софийски университет „Св. Климент Охридски”

Тема на дисертационен труд:

**„Ролята на поддържащите технологии в жизнените и учебни дейности
на ученици с двигателни и зрителни увреждания”**

разработен от **Алексия Менелаос Папаспиру**, редовен докторант по професионално направление 1.2. Педагогика (Специална педагогика) с обучение на английски език, с научен ръководител **проф. д-р Екатерина Неделчева Софрониева**

1. Данни за докторанта

Образователното развитие на Алексия Менелаос Папаспиру представлява последователно натрупване на знания и развиване на умения в областта на техническите и педагогически науки, като се започне от завършването на *Информатика* в Епирски университет „Йоанина”, Гърция (University of Ioannina, Epirus) и *специална педагогика* в Университета на Никозия, Кипър (магистър).

Докторантката има богат административен и педагогически опит и през 2012-2025 е преподавател и експерт по информатика първо в Дирекция за прозрачност и електронно управление, Регион Епир и след това в Министерство на образованието и електронните въпроси.

2. Данни за докторантурата:

Със Заповед №РД-38-429 от 18.07.2025 г. на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски” по процедурата за защита на дисертационен труд на тема „Ролята на поддържащите технологии в жизнените и учебни дейности на ученици с двигателни увреждания” Алексия Менелаос Папаспиру е отписана от докторантура с право на защита и е определен съставът на научното жури. Докторантката изпълнява учебните задължения и успешно полага изпитите по време на обучението по докторската програма. При реализирането на дисертационната процедура са спазени всички нормативни изисквания.

3. Данни за дисертацията и автореферата:

Дисертацията е в обем от 253 стр. с приложенията. Изградена е структурно от увод, шест глави, дискусия и изводи, заключение, приноси, използвана литература. Дисертационният труд на Алексия Папаспиру на тема „Ролята на поддържащите технологии в жизнените и учебни дейности на ученици с двигателни и зрителни увреждания“ е с ясно дефинирана изследователска рамка, отличаващ се с научна последователност, аргументираност и висока степен на актуалност. Композиционно дисертацията следва логиката на научното изследване – от концептуално-теоретичен анализ към емпирично проучване и изводи, които синтезират резултатите и очертават перспективи за бъдещи изследвания.

В първата част – теоретичен обзор – авторката представя основните модели на увреждането (медицински, социален, биопсихосоциален и приобщаващ), като аргументира необходимостта от интегриран подход към лицата с увреждания. Представен е детайлен анализ на еволюцията на асистивните технологии – от преддигиталната епоха до съвременните интелигентни и свързани системи, базирани на изкуствен интелект, машинно самообучение и универсален дизайн. Тази част впечатлява с

интердисциплинарен подход, който интегрира педагогически, технологични, социални и етични перспективи.

Втората и третата глава са посветени съответно на зрителните и двигателните увреждания. В тях Папаспиру демонстрира висока степен на аналитичност и задълбочено познаване на спецификата на двете групи ученици. Авторката проследява медицинските, социално-психологическите и образователните аспекти на зрителните и двигателните затруднения, като акцентира върху техните отражения върху когнитивното и емоционалното развитие. Обстойно са разгледани видовете и функциите на помощните технологии, включително механични, дигитални и интелигентни устройства. Описани са примери за конкретни технологии и приложения, които улесняват учебния процес, комуникацията, пространствената ориентация и ежедневната автономност на учениците с увреждания (екранни четци, Брайлови дисплеи, адаптивни клавиатури, гласови интерфейси, GPS системи, умни помощни устройства и др.). Този раздел се отличава с богат емпиричен и библиографски материал, обхващащ международни изследвания и политики на СЗО, ЕС и ООН.

Втората част на труда е посветена на емпиричното изследване и представлява ядрото на дисертацията. В **четвърта глава** – „Методология на изследването“ – са формулирани целите, задачите и хипотезите, обоснован е изборът на методи и е представен изследователският дизайн. Авторката използва комбиниран (смесен) подход, включващ количествен и качествен анализ. Извадката обхваща 8 ученици със зрителни увреждания (качествено изследване) и 105 ученици на възраст между 14 и 17 години, всички с различна степен на двигателни затруднения и без други съпътстващи нарушения, като целта е да се оцени влиянието на поддържащите технологии върху ежедневните и учебните им дейности.

Подробно е представен инструментариумът (анкети, интервюта, наблюдения), както и използваните статистически методи – описателна и инференциална статистика (Mann-Whitney, Kruskal-Wallis и Spearman), както и тест за надеждност (Cronbach's alpha), които осигуряват надеждност и валидност на резултатите.

В пета глава – „Резултати“, авторката извежда детайлен количествен анализ, като представя описателни и сравнителни данни за двете групи изследвани лица. Резултатите показват ясна тенденция за повишаване на автономността и учебната активност при учениците, които използват асистивни технологии. Анализирани са също и факторите, които влияят върху ефективността – като достъпност, обучение на учителите и подкрепяща училищна среда.

Шеста глава – „Сравнение и дискусия“ – синтезира резултатите и ги разглежда през призмата на теоретичните модели. Авторката демонстрира умение за критичен анализ, като сравнява собствените данни с резултати от други международни изследвания. Изведени са закономерности, свързани с технологичната компетентност на педагогическите кадри, социалното въздействие на асистивните технологии и нуждата от системна политика за приобщаващо образование.

Заклучението е добре структурирано и обобщава основните изводи, насочвайки вниманието към необходимостта от устойчиво внедряване на поддържащите технологии в образователната практика. Изведените приноси са ясно формулирани и отразяват както теоретичната стойност на труда, така и неговата практическа приложимост.

Като цяло, съдържанието на дисертационния труд е представено в последователност и логическа свързаност между отделните части. Текстът на английски език се отличава с добра четивност, отразява високо ниво на аналитични възможности.

Авторефератът, в обем от 51 страници, отразява вярно съдържанието и приноса на дисертационния труд. Той е ясен, последователен и структурно издържан, отличава се с логическа свързаност между теоретичната и емпиричната част, както и с висока езикова култура и научна коректност.

4. Научни приноси

Резултатите от дисертационното изследване на Алексия Менелаос Папаспиру може да се систематизират в следните научни приноси:

Приноси с теоретичен характер:

- Разработена е интегративна концептуална рамка, която обединява различни модели на увреждането и ги прилага към контекста на приобщаващото образование.
- Изведена е педагогическа типология на асистивните технологии, включваща историческа еволюция, функционална класификация и педагогическа приложимост.
- Анализирани са психологическите и социалните аспекти на използването на поддържащи технологии от ученици със зрителни и двигателни увреждания.
- Разширено е разбирането за връзката между универсалния дизайн за учене (UDL) и индивидуалните образователни стратегии за ученици със специални потребности.
- Формулирани са нови теоретични зависимости между технологичната достъпност, автономността и социалното включване на учениците.

Приноси с практико-приложен характер

- Разработен е емпиричен модел за изследване на влиянието на асистивните технологии върху учебната и социалната автономност на ученици със зрителни и двигателни увреждания.

- Създаден е анкетен и аналитичен инструментариум за оценка на използването и ефективността на поддържащите технологии в училищна среда.
- Представени са конкретни педагогически насоки за интеграция на асистивните технологии в приобщаващото образование, базирани на анализ на реални практики.
- Изведени са данни с потенциал за разработване на програми за обучение на учители относно работа с технологии за достъпност.
- Подчертан е междусекторният характер на изследваната проблематика, включващ педагогически, социални, инженерни и етични аспекти.

5. Публикации и участия в научни форуми

Алексия Менелаос Папаспиру е представила списък с 4 публикации, свързани с темата на дисертационното изследване и с изследователски аспекти на специалната педагогика. Докторантката представя публикации, свързани с проблематиката на помощните технологии и приобщаващото образование, както и участие в научни конференции и семинари в областта на специалната педагогика. Научната ѝ активност свидетелства за траен интерес към темата и последователност в изследователската работа.

6. Въпроси и препоръки

Въпрос: Какви стратегии за мотивация и подкрепа на учителите предвиждате, за да се повиши тяхната готовност за използване на поддържащи технологии в приобщаващото образование?

Препоръки:

- Да се продължи изследователската работа чрез проследяване на ефекта от използването на асистивните технологии върху

академичните резултати и социалната интеграция на учениците.

- Да се насърчи публикуването на основните резултати от дисертационния труд в специализирани педагогически списания и участие в международни научни форуми, посветени на приобщаващото образование и технологичните иновации.

6. Заключение

Представеният дисертационен труд на Алексия Папаспиру е актуално, задълбочено и научно аргументирано изследване, което обогатява теорията и практиката на специалната педагогика. Чрез комплексен подход и внимателно подбрани методи авторката демонстрира висока научна зрялост и оригинален принос към разбирането на ролята на поддържащите технологии за пълноценното участие на ученици с двигателни и зрителни увреждания в образователния процес и обществото.

Въз основа на изложеното подкрепям присъждането на образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 1.2. Педагогика (Специална педагогика) на Алексия Папаспиру.

21.10.2025 г.

Велико Търново

Изготвил становището:

Доц. д-р Катерина Златкова-Дончева

